

חסר משוגעים אני?

היה מעניין לקרוא מחקר הרבה יותר מעמיק על נושאים אלה. אני מקווה שמישהו עוסק בכך — מישו שבו מן הסתם בבוקר במכונית ממוגזת אוויר למכונית מחקר ממוגזת אוויר, אשר בו מתנהלת העבודה בדיוקנות צפופה ובקצב צפופה.

חור לבן במפה

לפני הרבה שנים עמדת באחד הקיבוצים והרציתי על השלום. כשהגיע תור השאלות קם קיבוצניק אחד, איש הפלחה, ושאל שאלה לענייני: "אני לא מכין אתה אומר שצריכים לתת לערבים הרבה מאוד דברים. להחזיר להם את הגדה והרצועה, סיני והגולן. אלה הם דברים ממשיים. אז מה נקבל בתמורה?"

חיפשתי ררך להמחיש את התמורה, שאינה נמדדת כשטח, ולא כספי ולא בשום דבר ממשי אחר. אמרתי: "תראה, ברגע זה לומדים כחמישים מיליון ילדים ערביים בבתי-ספר, מקאזבלאנקה במערב ועד עומאן במזרח. ככל הכיתות האלה תלויות מפת, ובכל המפות האלה רשום, על גבי השטח של ארצנו, "פלשתיין הכבושה", או שלא רשום דבר. פעם ראיתי מפה שבה הארץ עלמה לא היתה מסומנת כלל. פשוט היה שם מין חור לבן, כמו שהיו רגילים, לפני 200 שנה, לסמן ארצות שלא נחקרו. כל מה שאנחנו רוצים מהערבים הוא שברכבות חרריהכיתות האלה תהינה תלויות מפות חרות, שבהן יהיה כתוב "ישראל": כי עד לאותו יום לא נרע שלום, ולא נשיג ביטחון של אמת". נזכרתי באותה תשובה לפני כמה ימים. כאשר קראתי כי ממשלת-לבנון — זו של אמין אליג'מייל, שעמיה עשינו זה עתה חוזה רישמי ויפה — הורתה לכל בתי-הספר לגנוז ספר מסויים, מפני שהוא כולל מפה שבה רשום שמה של ישראל.

מיכרה בוער

באחת מהדורות-החדשות ברריו שמעתי ידיעה מוזרה. אישם כאמריקה יש עיירה, שכחתי את שמה, השוכנת מעל למיכרה ישן. באותו מיכרה משתוללת מזה זמן רב שריפה. אדי השריפה מגיעים אל העיירה, ומקשים על הנשימה. הם מריצים סרחון קשה. רבים מבני-העיירה מדביקים לאפיהם פיסות-כר, כעכרם ברחוב. אחרים התלו לוכשים מסיכות-גז. וזהו רק ההתחלה. כמה מומחים מנבאים כי כאחד הימים יתמוטט המיכרה, כתוצאה מן השריפה, ואז עלולה העיירה כולה לשקוע באדמה.

כזאת היתה הידיעה. הקריינית עברה לנושא הבא. ואילו אני הוספתי להרהר בה. הרי גורלה של עיירה זו מסמל משהו. אולי את גורל העיירה ששמה ישראל.

מהו המיכרה הנוצר מתחת לרגלינו? מילחמת-הלבנון? מיטטרה-הכיבוש בגדה?

THE CARPETBAGGERS

כל מי שראה את הסרט חלף עם הרוח וזכר את התמונה: האישה המושחת מן הצפון בא יחד עם חברתו המופקרת כדי לבזבז בידה בדרום המובס. המצלמה התמקדה לרגע על המיוזרה שבידי האישה. היה זה נתיקי גדול, עשוי מברזל וזל.

התמונה לא היתה מיקרית. היא באה להמחיש מושג שהפך שם-דבר בהיסטוריה של ארצות-הברית "CARPET-BAGGERS, בעלי-נתיקי-הברד. אחרי החיילים הקרביים באו העריקים הנוזיים, ואחרי העריקים באה חלאת המין האנושי, האורחים החמסנים, התנים והצבועים של המלחמה. היתה זאת תשפוכת הגטאות של הצפון, "אשפה לבנה" בלשון העם. הם עטו כנשרים על הפגר של החברה הדרומית המוכה, גלול, גדול, רמס, ריכאו, התעללו, והתעשרו. בסרט רצה בעל נתיקי-הברד לקנות את טארה, החווה של מישפחת או'הארה הרעבה ככמה דולרים עלובים. סקארלט האלוהית גירשה אותו בשוט. אך במציאות השתלטו אז בעלי נתיקי-הברד על ארמות נרחבות. את הכושים "המשוחררים" הם העבירו בכרך.

סקארלט

עדי היום מעורר המושג "בעלי נתיקי-הברד" פלצות נלב האמריקאים, בני הצפון והדרום כאחד. איש אינו מתגאה בפרק אפל זה של ההיסטוריה של עמו. עשוי אנתון רואים את בעלי-נתיקי-הברד שלנו. אנו רואים אותם בטלוויזיה, עומרים בתור כדי לקנות אדמה שנגולה במצעים של טורד ודיכוי. אנתון רואים אותם בדמות חבורי-שיבה, המכים וקנה עד אובר-ההכרה, המתפרצים לידיות של אורחים סטריישע, משמידים ומתעללים, כדי להבריח אותם מבתיהם. אנתון רואים אותם בדמות מתנחלים תכולי-עניים, המסתכלים בלי הגד עפעף במצלמה ומודיעים שהם הולכים להשתכן על אדמה שדודה כדי למצוא "איכות חיים".

זהו הישראלי המכוער, "האשפה הלבנה" שלנו. אין הם לאומנים קנאים, כמתנחלים שבאו לפנייהם והמסלטים את הסרור המכריח את הערבים למכור את אדמת אבותיהם מדורי דורות. לאלה יש מוטיבציה אידיאליסטית כלשהי, מטורפת ובאראבית ככל שתהיה. ואילו בעלי-נתיקי-הברד הם ספסרים מאוסים ברכוש שרוד, יהודי-גטו באיטליה צבנית, ההתגלמות החדשה של שיילוק, אחרי ארבעה דורות של ציונות, שנוצרה לגאול אותנו מן הטיפוס הזה, הוא חוזר אלינו ומתיימר לייצג אותנו, חלאה כחולה-לבנה, תוצרת ישראל.

באופניים, מחיפה לתל-אביב ומתל-אביב ליס-המלח. אני יודע זאת היטב.

אבל יש לתכונה דנית זו הסבר גיאוגרפי ואקלימי פשוט: דנמארק היא כולה ארץ שטוחה לחלוטין. אין בה הרים, וכמעט שאין בה גם גבעות. האקלים הקריר מאפשר רכיבה בלא מאמץ-יתר. אילו היו הרים צריכים לטפס בגבעות בחום של 30 מעלות, כפי שרכבתי בשעתו לבתי-הספר, היו מוותרים על התענוג.

כאשר שוטטתי כמירשאות קמברידג' ירד גשם דקיק ונעים. כלי הגשם התמידי הזה לא היה קיים הדרש הבריטי, וגם לא האופי הבריטי והתרבות הבריטית.

בארץ יס-יתכונות כמה, כמו תוניסיה, מארוקו או מצרים, מגרש החום את האנשים מן הבתים. אחרי יום לוהט, נעים לשבת כערב בחוף. החיים מתנהלים במידה רבה כצוותא, בפרהסיה, בשוק, בבית-הקפה. אך בארץ קרה, כמו כריסטינה או דנמארק, הקור כולא את האנשים בבית. בבית מבעירים אש באה, אוטמים את החלונות, מכסים אותם בוילונות. החיים מתנהלים כחוג

המישפחה, כחכרת קומץ ירדים מובחרים. כך נולד מושג "הפרטיות", ההתחשבות הקיצונית בנכות הפרט לחוג סגור ומנותק משלו. "ביתי הוא מיבצרי", אמר האנגלי, ויש לכך השלכות ללא-ספור על תרבותו וסגנונו.

כאיטליה הבחנתי כהבדלים דקים אך חשובים בין טורינו הצפונית, בעלת הכיכרות המלכותיות, ובין רומא היס-יתכונות. האקלים קובע במידה רבה מאוד את קצב החיים. מצריים היא פס ירוק ריק לאורך היאור, בליבו של מידבר. החום האכזרי השורר ברוב ימות השנה לימד את המצרים שאסור להתאמץ יותר מדי, שיש לעשות את הדברים באיטיות. מכאן התכונות המצריות הכוללות — סבלנות אי-קץ, יחס ליברלי מאוד לזמן, השלמה עם הרבה דברים שאי-אפשר לשנותם בלי מאמץ גדול, חוסר תוקפנות מופלא. בעיני כהרצפון הקר נראות תכונות אלה כעצלנות, כאדישות בלתי-נסבלת, כחוסר-דייקנות, כחוסר שאיפה להישגיות ולהתקדמות.

ההבדל בין האיטלאם ובין הרת הפרוטסטנטית נובע, בלי ספק לא מעט מנתונים אלה.

פעם הודמן לי לשוב הביתה משתי נסיעות חטופות באותו השבוע — אחת לגרמניה ואחת למצרים. כאשר חזיתי מגרמניה היה נדמה לי שישאל קרובה מאוד למצריים. כאשר חזיתי מצריים, היה נדמה לי שישאל דומה מאוד לגרמניה. מבחינת האופי והסיגנון, אנתון ממוקמים אישם בין שני קצוות אלה.

מי שבא לגמלה-העופה בג'ורדון מאירופה, יודע מייד שהוא הגיע אל המיוזרה: מקבלי פני הבאים מן-המזרחים מחוץ לדלת-היישוא בהמון פרוע, בני-המישפחה מתנשקים בתלהבות וסותמים את המעבר הצר. בעלי-מניות לוחמים על הנוסעים בקוליקולות, ואילו מי שבא ממצריים מטרשם מן האפשרות לטלפן מייד למישפחתו, ולסמוך (פחות או יותר) על מועדים של פגישות, וכל מי שבא, משני הכיוונים, מטרשם מחוסר-האדיבות הישראלי, מן העצבנות הישראלית, מן התוקפנות הכללית והמתמדת, מהחוסר המוחלט של התחשבות בזולת. אך גם מחוסר-פורמליות מרענן וממעשיות נרכיבה.

יתכן שאחד ההסברים לתכונות אלה טמון בעובדה הפשוטה כי ישראל היא ניסיון להשתלל חברה מערבית, בעלת קצב-חיים שמקומו בארצות-הקור, בארץ בעלת אקלים תת-טרופי. קשה לדרוש מאדם הנוהג במכונית הרומה לתנור, להתנהג באותה אדיבות כמו עמיתו בלונדון, הנוהג באותו יום כמוגזת-אוויר שהוא נמוך יותר מ-15 מעלות. והרגלים עצבניים, המשתלטים על אדם בחדר אגוסט, אינם נעלמים כלא היו בחדר דצמבר.

אם יש הבדלי-אופי בין ישראלים "מערביים" ו"מזרחיים" (נכון יותר לדבר על "צפוניים" ו"דרומיים") הרי הוא נובע במידה רבה מהבדלי-האקלים של ארצות-המוצא, שהשפיעו כמשך מאות בשנים על אורח-החיים וסיגנון, תרבות ומסורת, ואולי גם על תכונות גנטיות. האבטורו הוא בכך שיהודים יס-יתכונות נרשמים בארץ-ישראל היס-יתכונות לוותר על הרגליהם, ולאמץ לעצמם קצב והרגלים שייבואו מן הביצות הקפואות של פולין, יחד עם הקרפיונים של הגעפילטע פיש. גם זה יוצר מתחים, המתבטאים בתופעות שונות. ואילו יוצאי-הצפון נדרשו להתאים את גופותיהם לאקלים של ארץ אשר גם לדברי בנימין זאב הרצל אינה מתאימה לאנשים אירופיים.

הטלוויזיה הראתה מומחה-נפט אמריקאי, שהחליט לבוא לישראל ולחפש כאן נפט. הוא ידע בדיוק היכן: בצפון הארץ. הוא גילה את האתר בדרך משלו. לא באמצעות המחקר הגיאולוגי, אלא בעזרת התנ"ך.

בספר דברים, בפרק שלפני האחרון בירך משה את שבט אשר: "ברוך מבנים אשר יהי, רצוי אחיו, וטובל בשמן רגלו." מה פירוש? כמובן: בנחלתו של שבט אשר מצוי שמן-האדמה, שהיוונים קראו לו נפט.

על כן בא האיש לארץ, השקיע כאן מיליוני דולרים משל כספו, וקורח וקורח וקורח. הממצא לפי שעה ("נכון לעכשיו", בשפת הארץ) משוגעים יש, נפט אין.

כל זה מוכיר לי את הפסוקים האלה: "ויתן מכל קטע בתנ"ך: "ויקם רוד ויכר, ביום ההוא, מפני שאול, ויבוא אל אכיש מלך גת.

ו"יאמרו עבדי אכיש אליו: "הלאו זה רוד, מלך הארץ, הלא לזה יענו במחולות לאמור: היכה שאול כאלפיו, ודודי ברכבותיו?" וישם רוד את הרברים האלה בלבו, ויירא מאוד מפני אכיש מלך גת.

ו"ישנה את טעמו בעיניהם, ו"יאמר אכיש אל עבדיו: הנה תראו איש משתגע, למה תביאו אותו אלי?"

חסר משוגעים אני, כי הבאתם את זה להשתגע עלי? הזה יבוא אל ביתי?"

אני מציע לחקוק את הפסוקים האלה מעל לכל שררי-הכניסה של מדינת-ישראל, בים, באוויר ובבישה.

שמא נהפוך לבית-המשוגעים של העולם.

רוד

ויתחולל כידם וייתן על דלתות השער ויורד רירו אל זקנו. ו"יאמר אכיש אל עבדיו: הנה תראו איש משתגע, למה תביאו אותו אלי?"

חסר משוגעים אני, כי הבאתם את זה להשתגע עלי? הזה יבוא אל ביתי?"

אני מציע לחקוק את הפסוקים האלה מעל לכל שררי-הכניסה של מדינת-ישראל, בים, באוויר ובבישה.

שמא נהפוך לבית-המשוגעים של העולם.

אלוהים נגד המיפקד

אני שונא את המיפקד הזה. אני סבור שהוא חודר לתחום הפרט, שהוא מאפשר ניצול-לרעה בידי מנגנונים גלויים וחשובים וסתם סוכנים ובלשים. אני מתנגד לחלק רב מן השאלות הכלולות בו. שהתקוממו הגרמנים, שהתמרדו זה עתה נגד מיפקד רומה, עד שבת-המשפט העליון שם נאלץ לרחותו.

אבל בישראל אין אורחים. יש רק נתינים קולוניאליים, שהחליפו את הנציב הבריטי בנציב עליון יהודי.

פעם זה היה אחרת. בני-ישראל לא אהבו מיפקדים. הם לא נאלצו להתקומם, כי היה להם אלוהים שעשה את העבודה בשבילם.

הנה פרק כ"ד בספר שמואל ב': "ויאמר המלך (דוד) אל יואב שר החיל אשר איתו: שוט-נא ככל שיכתי ישראל, מרן ועד באר-שבוע, ופיקרו את העם, וידעתי את מיספר העם.

...וישוטו בכל הארץ, ויבואו מקצה תישעה חודשים 20 יום ירושלים. ויתן יואב את מיספר מיפקד-העם אל המלך, ותהי ישראל 800 אלף איש-חיל שולף-חרב ואיש-יהודה 500 אלף איש.

ו"ר' לב דוד אותו אחרי-כן ספר את העם, ויאמר דוד אל ה': חטאתי מאוד...

ו"יתן ה' דבר בישראל מהבוקר ועד מועד, וימות מן העם מרן ועד באר-שבוע 77 אלף איש."

חוז מכמה רבנים קיצוניים שבקיבוצים, לא קם איש במחנה הרתי נגד המיפקד הנוכחי. היכן אתם, סוחרי אגודת-ישראל? היכן אתם, כוזבי המפד"ל? האם לא תגורו מפני ה' צבאות? האם תמתנו עד שתכה בכם המגיפה?

אופניים בים-המלח

מאז ראשית השנה הודמתי, בשמונה קפיצות קצרצרות לחול כשגריי נודד של ישראל האחרת, לשבע ארצות. ככל אחת מהן לא שהיתי אלא יומיים-שלושה לכל היותר.

בשעות ארוכות של טיסה במטוסים רחוסים היתה לי שהות לחשוב על הרבה דברים. אחד הנושאים שריתקו את מחשבותי שוב ושוב היה השפעה של האקלים על אופי העמים.

מארק טוויין אמר שהכל מתלוננים על מוגזת-אוויר, אך איש אינו עושה דבר בעניין זה. נדמה לי שאיש גם אינו נותן את רעתו די הצורך על אלף ואחת הצורות שבהן משפיע האקלים על התכונות היסודיות של עמו וארצו. דווקא מכיוון שהאקלים נתון ואינו ניתן לשינוי, הוא מתקבל כדבר מובן מאליו, כמו האוויר, והשפעתו על גיבוש התרבות הלאומית והסיגנון הלאומי אינו זוכה לתשומת-הלב הראויה.

דנמארק היא ארץ של רוכבי-אופניים. מדהים לראות במרכז קופנהאגן את אלפי רוכבי-האופניים, בני שני המינים וכל הגילים, הממלאים את הכבישים. יש להם זכות-קדימה על פני נוסעי-המכוניות. כמי שעבר בנעוריו את הארץ לאורכה ולרוחבה